

Fimmtudaginn 30. nóvember 1995.

Nr. 263/1995.

Ákærvaldið

(Sigríður Jósefsdóttir saksóknari)

gegn

Hreini Ómari Elliðasyni

(Haraldur Blöndal hrl.)

Virðisaukaskattur. Skilorð. Dráttur á máli.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Markús Sigurbjörnsson og Ingibjörg Benediksdóttir héraðsdómari.

Ríkissaksóknari skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 30. júní 1995, en dómfelldi hafði óskað endurskoðunar héraðsdóms samkvæmt a-, b-, c- og d-lið 147. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, sbr. 7. gr. laga nr. 37/1994. Ákærvaldið krefst staðfestingar á sakfellingu ákærða og þyngingar refsingar.

Ákærði krefst þess aðallega, að hinn áfrýjaði dómur verði ómerktur og málinu vísað frá héraðsdómi, en til vara, að málsmeðferð verði ómerkt frá og með þingfestingu málsins í héraði 19. desember 1994 eða frá þinghaldi 27. janúar 1995. Til þrautavara krefst hann sýknu, en verði ekki á það fallist, krefst hann vægustu refsingar.

Ekki eru efni til að verða við kröfum ákærða um ómerkingu eða frávísun, enda eru þær engum haldbærum rökum studdar.

Með vísan til forsendna héraðsdóms verður fallist á sakfellingu ákærða og heimvísun til refsíákvæða um hana. Einnig ber að fallast á ákvörðun héraðsdóms um refsivist ákærða. Varðandi refsivistina verður hins vegar að líta til þess, að ríkissaksóknari beindi málinu til Rannsóknarlögreglu ríkisins með bréfi 7. júlí 1992. Þar var skýrsla ekki tekin af ákærða fyrr en 27. október 1994, en í kjölfarið var tekin skýrsla af einu vitni 1. nóvember s. á. og ákæra síðan gefin út 28. sama mánaðar. Á þessum verulega drætti á rannsókninni hefur engin skýring verið gefin. Í þessu ljósi verður refsivist ákærða að fullu skilorðsbundin í þrjú ár frá uppkvaðningu dóms þessa. Með vísan til 1., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt, sbr. nú 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, eins og henni

var breytt með lögum nr. 39/1995, verður ákærði dæmdur til greiðslu fésektar að auki, sem ákveðst 1.000.000 krónur, og skal vararefsing vera fangelsi í þrjá mánuði.

Staðfesta ber ákvæði hins áfrýjaða dóms um sakarkostnað.

Ákærði greiði allan áfrýjunarkostnað málsins, eins og í dómsorði greinir.

Það athugast, að við skýrslugjöf í héraðsdómi 7. apríl 1995 var ákærða, sem flutti mál sitt sjálfur, heimilað að spyrja vitni beint. Ekki er gert ráð fyrir slíku í 2. mgr. 59. gr. laga nr. 19/1991. Hefði ákærði átt að beina spurningum sínum til dómara, sem hefði lagað þær og beint þeim til vitna.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Hreinn Ómar Elliðason, sæti fangelsi 7 mánuði, en fresta skal fullnustu refsingarinnar, og falli hún niður að liðnum 3 árum frá uppkvaðningu dóms þessa, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærði greiði 1.000.000 króna sekt í ríkissjóð, og komi 3 mánaða fangelsi í stað hennar, verði hún eigi greidd innan 4 vikna frá uppkvaðningu dóms þessa.

Ákvæði hins áfrýjaða dóms um sakarkostnað skulu vera óröskuð.

Ákærði greiði allan áfrýjunarkostnað sakarinnar, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 50.000 krónur, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Haralds Blöndals hæstaréttarlögmanns, 50.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Norðurlands eystra 12. maí 1995.

Mál þetta, sem dómtekið var 7. apríl sl., hefur ríkissaksóknari höfðað hér fyrir dómi með ákæruskjali, út gefnu 28. nóvember 1994, á hendur „Hreini Elliðasyni, Pálmholti 9, Þórshöfn, fæddum 25. desember 1946, fæðingarnúmer 327, fyrir brot á lögum um virðisaukaskatt. Ákærða er gefið að sök sem framkvæmdastjóra hlutafélagsins Hafspils hf., kt. 701285-0779, Akureyri, að hafa í þeim tilgangi að villa um fyrir skattyfirvöldum gefið út kreditreikning, dagsettan 27. febrúar 1992, á hendur Asiaco hf., 651078-

0249, Reykjavík, að fjárhæð 10.319.613 kr., þar af 2.030.767 kr. í virðisaukaskatt, án þess að hafa endursent eða endurgreitt Asiaco hf. vörur, tilgreindar á þeim reikningi, að hafa 7. apríl 1992 afhent skattstjóra Norðurlands eystra ódagsetta virðisaukaskattsskýrslu fyrir tímabilið janúar-febrúar 1992, sem ákærði hafði útbúið og undirritað fyrir hönd félagsins, þar sem virðisaukaskattsfjárhæð samkvæmt greindum reikningi var ranglega talin til inneignar, í því skyni að fá skattstjóra til að samþykkja hina rangfærðu inn eign til endurgreiðslu og lækkunar á skattskuld félagsins.

Telst þetta varða við 1., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar fyrir framangreint brot“.

Við aðalmeðferð máls leiðrétti sækjandi ákæruskjalið, þar sem fallið hafði úr orð í orðaröðinni: „án þess að hafa endursent eða endurgreitt“, en þar átti að standa: „án þess að hafa fengið endursent eða endurgreitt“, og var vísað til 117. gr. laga nr. 19/1991. Sækjandi krafðist og saksóknarlauna til ríkissjóðs.

Ákærði, sem flutti mál sitt sjálfur, hafði ekki uppi athugasemdir við leiðréttingu sækjanda, en hann hefur í máli þessu neitað sakargiftum.

Málsatvik.

1. Hinn 13. maí 1992 var Hafspil hf., Akureyri, úrskurðað gjaldprota í skiptarétti á Akureyri. Með bréfi fulltrúa skiptaráðanda, dagsettu 19. júní 1992, til ríkissaksóknara var vakin athygli á ætluðu broti forráðamanna Hafspils hf. á lögum um virðisaukaskatt nr. 50/1988. Embætti ríkissaksóknara fól Rannsóknarlögreglu ríkisins með bréfum, dagsettum 7. júlí 1992 og 7. febrúar 1993, rannsókn málsins, og var ákærði, Hreinn Elliðason, yfirheyrður 27. október 1994. Rannsóknargögn voru endursend ríkissaksóknara í byrjun nóvember 1994.

Málinu var úthlutað 5. desember 1994 og þingfest 19. sama mánaðar. Gagnaöflun var lýst lokið af hálfu aðila 3. febrúar 1995, en vegna ótíðar tafðist aðalmeðferð til 7. apríl sl.

2. Hlutfélagið Hafspil var samkvæmt tilkynningu til Hlutfélagaskrár stofnað í aprílmánuði 1990, og var hlutfé 6.500.000 krónur. Tilgangur félagsins var framleiðsla og sala á vökvadrifnum búnaði til fiskveiða og fleira. Á meðal stofnenda félagsins var ákærði, Hreinn Ómar Elliðason, og er upplýst, að hann átti um 30% hlutafjár. Ákærði var og framkvæmdastjóri félagsins með prókúru, en auk þess í meðstjórn. Formaður stjórnar frá 24. apríl 1990 var vitnið Örn Sigurðsson.

3. Samkvæmt gögnum málsins og skýrslum ákærða fyrir lögreglu og dómi má rekja aðdraganda þeirra athafna, sem lýst er í ákæru, til „samkomulags“ forráðamanna Hafspils hf. og Asiaco hf., sem undirritað var 7. febrúar 1991. Í samkomulaginu er m. a. kveðið á um, að Asiaco hf. hefði framleiðsluvörur Hafspils hf. í einkasölu, og það jafnframt tiltekið, að á lag- er kaupanda ætti að jafnaði að vera nægjanlegt magn af algengustu söluvör- um seljanda. Þá var í samkomulaginu ákvæði um, að Asiaco hf. greiddi fyrir vörurnar með víxlum til sex mánaða, en án vaxta og kostnaðar. Upplýst er, að Hafspil hf. seldi víxla Asiaco hf. í útibúi Landsbankans á Akureyri. Í samræmi við nefndan samning seldi Hafspil hf. Asiaco hf. vörur, og þar á meðal sendi félagið tvær stórar vörusendingar á tímabilinu frá ágústmánuði til desembermánaðar 1991. Í staðfestri lögregluskýrslu hefur ákærði lýst sölu þeirra vara félagsins, er síðar leiddi til þess, að hann gaf út kreditreikn- inga, að fjárhæð 10.319.613 kr., sbr. ákæruskjal, svofellt:

„Hann segir, að það hafi ekki verið greiddur útskattur af þessum vörum, og ástæðan hafi verið sú, að þær hafi verið greiddar með víxlum, sem Asi- aco hf. var greiðandi að, en Landsbankinn keypti umrædda víxla og tók þá upp í afurðalán og ráðstafaði þeim á þann hátt, að ekki var hægt að greiða útskattinn.“

Fyrir dómi hélt ákærði því fram, að þessi ráðstöfun viðskiptabankans á andvirði víxlanna hefði verið í ósamræmi við samkomulag, sem hann hafði gert ásamt vitninu Erni Sigurðssyni við forráðamenn bankaútibúsins, er víxlarnir voru afhentir í desember 1991. Kvaðst hann þannig hafa ætlast til, að hluti af andvirði víxlanna gengi upp í skuld vegna virðisaukaskatts hjá innheimtumanni ríkissjóðs svo og hluti til tiltekins fyrirtækis á Akureyri [D hf.]. Ákærði bar, að afleiðing þessa afgreiðslumáta bankaútibúsins hefði orðið sú, að innheimtumaður ríkissjóðs innsiglaði starfsstöðu Hafspils hf. vegna vangreidds virðisaukaskatts, að fjárhæð rúmlega 2 milljónir króna. Um tilurð áðurnefnds samkomulags vísaði ákærði sérstaklega til bréfs bankaútibúsins frá 21. janúar 1992, dskj. IX, og bar, að þar hefðu komið fram frekari skilyrði en áður hafði verið munnlega samið um. Þykir rétt að rekja efni bréfsins, en það er svofellt:

„Ákvörðun Landsbanka Íslands vegna þeirrar beiðni, sem bankanum barst frá fyrirtækinu um hækkun framleiðslulánasamnings þess, liggur nú fyrir.

Eftirfarandi tillaga til lausnar lá fyrir:

1. Í ljósi þess, að Landsbanki Íslands hefur eignast fasteignina Fjölnis- götu 2 B, iðnaðarhúsnæði Hafspils hf., er ljóst, að gera þarf leigusamning við fyrirtækið um notkun á áðurnefndu húsnæði. Leiguverð mun verða ákvarðað milli leigusala og leigutaka.

2. Afurðalánasamningur verður hækkaður í 9 millj. kr. Þetta er háð því skilyrði, að fyrri afurðalánasamningur verði að fullu greiddur, einnig því, að víxill nr. 0162-70194481 verði að fullu greiddur, en eftir standi um 2 millj. kr., sem nota skal til að greiða skuldir Hafspils hf. við bæjarfógeta og [D hf.]. Jafnframt veði í birgðum fyrirtækisins skal fyrirtækið skila inn tryggingarvíxli með sjálfskuldarábyrgð til tryggingar áður nefndum afurðalánasamningi. Fjárhæð þessa tryggingarvíxils skal vera hin sama og víxils nr. 0162-70-194481, og skal hann gilda í 6 mánuði frá undirritun afurðalánasamningsins.

Eftir að tillagan hafði fengið eðlilega meðferð innan Landsbanka Íslands, varð ákvörðun bankans þessi:

Reynsla Landsbanka Íslands af viðskiptum sínum við forráðamenn Hafspils hf. hefur til þessa ekki verið góð. Með þetta í huga er ljóst, að Landsbankinn getur ekki orðið við beiðni fyrirtækisins, nema tryggt sé, að þeir aðilar, sem til þessa hafa borið ábyrgð á daglegum rekstri fyrirtækisins, komi hvergi nærri fjármálalegri stjórnun þess. Samþykki Hafspil hf. að koma til móts við Landsbankann í þessu máli, skal bankanum gerð grein fyrir því, hvernig fyrirtækið ætlar að haga sínum málum. Ofangreind tillaga skoðast ekki samþykkt nema með samþykki Landsbanka Íslands, útibúsins á Akureyri, um nýja fjármálastjórnendur.“

Vitnið Eiríkur Jóhannsson, starfsmaður útibús Landsbanka Íslands, Akureyri, staðfesti efni ofan nefnds bréfs fyrir dómi, en kannaðist á hinn bóginn ekki við, að til hefði verið endanlegt samkomulag fyrir þá tillögu, gerð, sem þar kemur fram. Þá kannaðist vitnið ekki við þríhliða samkomulag milli bankans, Asiaco hf. og Hafspils hf. um skil á víxlum, sem bankinn hafði keypt gegn afhendingu á áður seldum framleiðsluvörum Hafspils hf.

Ákærði skýrði frá því fyrir dómi, að vegna þeirra aðstæðna, sem félag hans var í, þ. e. innsiglið starfsstöð, og skuldastöðunnar við fyrirtækið [D hf.], hafi hann tekið þá ákvörðun í marsmánuði 1992 að bakfæra áður gerða sölu til Asiaco hf. Kvaðst ákærði og á þessu tímabili hafa fregnað af miklum rekstrarerfiðleikum Asiaco hf. Ákærði kvaðst hafa borið þessa ráðagerð undir fyrrum fjármálastjóra Asiaco hf. og fengið hjá honum sendar birgðatölur á faxbréfi, dagsettu 19. mars 1992, dskj. XXV, yfir þær vörur, sem voru á lager Asiaco hf. Ákærði kvað nefndan fjármálastjóra hafa samþykkt bakfærslurnar gegn því, að ákærði safnaði saman og skilaði víxlum, sem samþykktir höfðu verið fyrir kaupunum, en ákærði kvaðst jafnframt hafa ætlað að fá fyrirgreiðslu hjá viðskiptabanka Hafspils hf. fyrir þeim fjármunum, sem upp á vantaði. Í staðfestri lögregluskýrslu lýsti ákærði ráðstöfunum sínum svofellt:

„Hann segist sjálfur hafa tekið þá ákvörðun að útbúa kreditreikningana og í samráði við Örn Sigurðsson, sem var stjórnarformaður Hafspils á þessum tíma. Hreinn segir, að hann hafi einnig ráðfært sig við fjármálaráðuneytið, rætt þar við yfirmenn virðisaukaskattsdeildar og borið upp við þá, hvað hann gæti gert í stöðunni, þ. e., að Hafspil hf. væri lokað vegna virðisaukattsskuldar vegna varanna, sem Asiaco hf. hafði keypt, og víxlunum, sem þeir greiddu með, hefði verið skilað og vörurnar teknar til baka. Þar hafi hann fengið þau svör, að hann ætti að bakfæra vörurnar, afhenda víxlana og fá vörurnar til baka aftur. Hreinn er þá spurður, hvort þetta hefði allt gengið eftir, og kveðst Hreinn hafa gert þetta allt, nema Landsbankinn var fullseinn að skila víxlunum, og Asiaco hf. fór í greiðslustöðvun.“

Fyrir dómi hélt ákærði því fram, að hann hefði þurft að komast inn á starfsstöð Hafspils hf. og í tölvu til þess að útbúa margnefnda kreditreikninga nr. 1280-1281. Vegna þessa kvaðst hann í upphafi hafa reiknað út verð áður seldra vara samkvæmt birgðalista Asiaco hf., bakfært viðskiptin og í framhaldi af því útbúið þá virðisaukattsskýrslu, sem vikið er að í ákæruskjali, en skýrslan barst, eins og þar kemur fram, skattstjóra Norðurlands eystra 7. apríl 1992. Í bréfi skattstjóra til Hafspils hf., dagsettu 8. apríl 1992, er inneign félagsins, 2.030.767 krónur samkvæmt virðisaukattsskýrslu ákærða, samþykkt, en þess getið, að útborgun væri háð greiðslustöðu vegna annarra álagðra gjaldfallinna opinberra gjalda. Samkvæmt fyrrnefndu bréfi fulltrúa skiptaráðanda var raunin sú, að ekkert var borgað út til Hafspils hf., en skuld félagsins lækkuð sem fjárhæðinni nam. Í þess stað opnaði innheimtumaður ríkissjóðs starfsstöð Hafspils hf., en henni hafði, líkt og áður var getið, verið lokað vegna virðisaukattsskuldar.

Eftir að ákærði hafði komist með ofanefndum hætti inn á starfsstöð Hafspils hf., kvaðst hann hafa útbúið kreditreikningana, en dagsett þá aftur í tímann, 27. febrúar 1992. Í framhaldi af þessum aðgerðum kvaðst ákærði hafa árangurslaust reynt að fá starfsmenn útibús Landsbanka Íslands til að afhenda Asiaco hf. áður selda viðskiptavíxla.

Í skýrslu fyrir skiptarétti 14. maí 1992 lýsti ákærði ofanefndum aðgerðum með eftirfarandi hætti:

„Mætti segir aðspurður um viðskipti við Asiaco hf. og bakfærslu á viðskiptum, sem varð grundvöllur á inneign á virðisaukatt vegna tímabils janúar-febrúar 1992, að gert hafi verið þrífliða samkomulag milli Landsbanka Íslands, Asiaco hf. og Hafspils hf. um, að Asiaco hf. skilaði til Hafspils hf., gegn því, að Landsbanki Íslands afhenti Asiaco hf. víxla, sem Asiaco hf. hafði samþykkt til greiðslu á vörunum og Hafspil hf. selt Landsbankanum, en Landsbankinn fengið veð í vörunum á móti. Mætti segir

samkomulag þetta í fullu gildi, aðeins sé eftir að afhenda víxlana, fá vörurnar og gefa út veðsamning.“

Fyrir dómi vísaði ákærði hins vegar til þess, að áður nefnt samkomulag hans við forráðamenn Asiaco hf. hefði að nokkru gengið til baka vegna seinagangs starfsmanna bankaútibúsins svo og vegna þess, að Asiaco hf. var veitt heimild til greiðslustöðvunar og að nýir aðilar komu þar að málum. Vegna þessara breyttu aðstæðna kvað hann lögmann Hafspils hf. hafa ritað forsvarsmanni Asiaco hf. bréf, dagsett 28. apríl 1992, þar sem lýst var yfir innköllun áður seldra framleiðsluvara Hafspils hf. gegn afhendingu víxla, þ. á m. víxla, er voru í eigu Héðins hf. og vitnið Örn Sigurðsson var í forsvari fyrir. Lokaorð bréfsins eru svofelld:

„Þá hefur Hafspil hf. samið svo við Landsbanka Íslands, að hann skuldbindi sig til að afhenda Asiaco hf. víxla sömu upphæðar og afhentar vörur, sem bankinn hefur keypt af Hafspili hf. vegna umræddra viðskipta, um leið og innköllun hefur farið fram og vörurnar eru komnar í umsjá Hafspils hf.“

Samkvæmt fyrirbyggjandi bréfi Baldvins Hafsteinssonar hdl., sem dagsett er 30. apríl 1992, var erindi Hafspils hf. tekið fyrir á fundi hjá Asiaco hf., en efni bréfsins er nánar svofellt:

„Á fundinum var upplýst, að staða Hafspils á viðskiptamannareikningi Asiaco væri í skuld, að fjárhæð 1.918.391. Þá var einnig upplýst, að samþykktur hafði verið víxill til Hafspils hf., að fjárhæð 1.698.585 krónur, vegna vörusendingar, sem ekki hefur borist félaginu. Samkvæmt bókun Asiaco hf. stendur heima, að á lager séu vélar að verðmæti 10.319.613 kr., sem keyptar hafi verið af Hafspili hf., en víxilskuldbindingar vegna Hafspils hf. ca. 6.660.000 án kostnaðar. Því vil ég ítreka fyrri tilmæli um það, hvernig fyrirhuguð viðskipti eru hugsuð af yðar hálfu, svo og, að við fáum staðfestingu frá þeim aðilum, sem hafa umræddan víxil undir höndum, að þeir verði afhentir. Þá er það jafnframt frumforsenda fyrir viðskiptum þessum, að Asiaco fái strax í hendur víxil þann, sem að ofan er getið, vegna vörusendingar, sem ekki hefur verið afgreidd.“

Samkvæmt bréfi nefnds lögmanns, dagsettu 18. janúar 1993, sem er í samræmi við önnur gögn málsins, kom ekki til þess, að nefndar vörur yrðu endursendar félagi ákærða á vordögum 1992.

Fyrir skiptarétti 15. maí 1992 lýsti lögmaður útibús Landsbanka Íslands, Gunnar Sólnes hrl., afstöðu bankans til ofanefndra málaumleitana ákærða svofellt, en hann staðfesti þau orð og við aðalmeðferð málsins:

„Aðspurður um viðskipti Landsbankans, Hafspils hf. og Asiaco segir mætti rétt, að þess hafi verið farið á leit við bankann, að hann afhenti víxla og tæki veð í vörunum. Bankinn hafi gefið vilyrði fyrir þessu, en áskilið, að vörurnar kæmu norður í vörslu Hafspils hf., áður en af þessu gæti orðið.“

Fyrir dómi kvaðst ákærði hafa fallið frá frekari aðgerðum í máli þessu, er honum urðu ljós þau andstæðu skilyrði, sem viðskiptabanki hans og forráðamenn Asiaco hf. höfðu sett og hér að ofan var lýst.

Í skýrslu skiptastjóra Hafspils hf., sem dagsett er 2. september 1992, er m. a. greint frá eignum félagsins og lýstum kröfum:

„Eignir þrotabúsins voru lausafé í og við starfsstöð fyrirtækisins að Fjölnisgötu 2 b, Akureyri, að undanskildum þeim framleiðsluvörum, sem Landsbanki Íslands átti framleiðsluveð í, og beygjuvél, sem veðsett er framkvæmdasjóði Akureyrarbæjar. Lýstar kröfur í þrotabúið námu alls 44.290.814 kr. Þar af voru forgangskröfur 4.288.176 krónur. Eftir að kröfulýsingarfresti lauk, bárust tvær kröfulýsingar, samtals að fjárhæð 5.295.285 kr., þar af veðkröfur 4.502.960 krónur. Ljóst er, þegar litið er yfir fjárhag búsins, að ekkert kemur upp í almennar kröfur. Um orsakir gjaldþrotsins þarf ekki að fjölyrða. Við athugun á bókhaldi fyrirtækisins kom í ljós, að um langvarandi rekstrarörðugleika hefur verið að ræða. Hafa ýmsar leiðir verið reyndar til að bjarga fyrirtækinu, en þær ekki borið árangur.“

Samkvæmt vottorði sýslumannsins í Reykjavík, sem dagsett er 21. febrúar 1995, var Asiaco hf. veitt greiðslustöðvun í 2 mánuði 31. mars 1992, er síðar var framlengt um einn mánuð.

Vitnið Örn Sigurðsson, fyrrum stjórnarformaður Hafspils hf., skýrði frá því fyrir dómi, að talsverð viðskipti hefðu orðið við Asiaco hf. vegna áðurgreinds einkasölusamnings. Vitnið kvað það þó fljótlega hafa komið í ljós, að Asiaco hf. átti í erfiðleikum með að standa í skilum og greiðslufall orðið á víxlum í viðskiptabanka Hafspils hf. Vitnið kannaðist við að hafa átt orðastað við ákærða vegna þessa, þ. á m. um, að reynandi væri að ná seldum vörum til baka vegna hættu á gjaldþroti Asiaco hf. Vitnið upplýsti, að fyrirtæki sitt, Héðinn hf., hafði á þessum tíma afskrifað allar kröfur á hendur Asiaco hf., og kvaðst hann hafa skýrt ákærða frá framgangsmáta við slíkar aðstæður. Vitnið kvaðst ekki hafa heyrt af kreditreikningum ákærða eða átt þátt í viðræðum hans við starfsmenn viðskiptabanka félagsins vegna vanskila Asiaco hf. Hins vegar staðfesti vitnið orð ákærða um, að hann hefði komið að samkomulagi, sem gert var í desember 1991, milli Hafspils hf. og bankaútibúsins, þess efnis, að tiltekna skuldir fyrirtækisins yrðu greiddar og afurðalánasamningur þess hækkaður, sbr. dskj. IX. Vitnið bar, að þetta samkomulag hefði verið gert, er hann afhenti starfsmönnum bankaútibúsins víxla, er fengust fyrir sölu á framleiðsluvörum félagsins til Asiaco hf. Vitnið kvað drátt hafa orðið á efndum bankans, sem að lokum hefði sett fram ný skilyrði, sbr. áðurnefnt dskj., m. a. kröfu um tryggingarvíxla o. fl. Vitnið upplýsti, að hann hefði fallist á það skilyrði bankans, að

ákærði hætti allri fjármálastjórn í félaginu, og af því tilefni árangurslaust reynt að fá annan aðila í hans stað.

Vitnið Jóhann Jóhannsson fjármálastjóri [D hf.] staðfesti orð ákærða fyrir dómi þess efnis, að starfsmaður viðskiptabanka Hafspils hf. hefði í símtali ábyrgst greiðslu á tiltekinni girókröfu félagsins, en þau orð reynst haldlaus, er á reyndi.

Niðurstaða.

Samkvæmt V. kafla laga um virðisaukaskatt nr. 50/1988 er seljanda heimilt að draga frá veltu uppgjörstímabils endurgreiðslu vegna endursendra vara og tapaðra útistandandi viðskiptakrafna að tilgreindu prósentustigi, sbr. 1. tl. 5. mgr. 13. gr. Þá er það tiltekið í 2. mgr. 13. gr. laganna, að sé gefinn út reikningur vegna afhendingar vara, telst hún hafa farið fram á þeim degi, sem tilgreindur er á reikningi, enda sé reikningur gefinn út fyrir eða samtímis afhendingu.

Samkvæmt skýrslu ákærða, sem er í samræmi við önnur gögn málsins, var það einhliða ákvörðun ákærða að bakfæra vörusölu til Asiaco hf. fyrir 10.319.613 kr. Með frásögn ákærða og öðrum gögnum er það og sannað, að ákærði afhenti embætti skattstjóra Norðurlands eystra virðisaukaskattskýrslu 7. apríl 1992 og staðfesti með undirritun sinni, að skýrslan væri gefin eftir bestu vitund og að hún væri í fullu samræmi við fyrirbyggjandi gögn, þrátt fyrir það að fyrirtæki ákærða, Hafspil hf., hafði ekki fengið vörur endursendar eða endurgreitt kaupanda andvirði þeirra. Tilætlan ákærða með atferlinu var, líkt og í ákæruskjali greinir, að fá skattstjóra til að samþykkja rangfærða inneign, að fjárhæð 2.030.767 kr., til endurgreiðslu. Framanlýst háttsemi er refsiverð samkvæmt 1. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt, og þar sem brot ákærða er stórfellt, hefur hann einnig brotið gegn 6. mgr. sömu lagagreinar, sbr. nú 3. gr. laga nr. 42/1995, sbr. 2. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Samkvæmt vottorði Sakaskrár ríkisins hefur ákærði sex sinnum sæst á greiðslu sekta vegna umferðarlagabrota, en auk þess var hann 14. desember 1994 dæmdur í 45 daga skilorðsbundið varðhald fyrir fjársvik.

Refsing ákærða verður ákveðin með hliðsjón af 78. gr. almennra hegningarlaga, en háttsemi sú, sem ákærði er nú sakfelldur fyrir, er framin fyrir uppsögu dóms ákærða frá 14. desember 1994. Samkvæmt 60. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 7. gr. laga nr. 22/1995, verður sú refsing, sem ákærða var þá ákvörðuð, felld inn í þá refsingu, sem ákærða er nú dæmd.

Ósannað er, að ákærði hafi sjálfur hagnast vegna þeirrar háttsemi, sem hann er sakfelldur fyrir, en hann getur á hinn bóginn ekki borið fyrir sig ókunnugleika í viðskiptum eða vankunnáttu á réttarreglum, sem til máls-

bóta verði metin. Refsing ákærða þykir, eins og öllum atvikum málsins er háttað, hæfilega ákveðin fangelsi 7 mánuðir, en fullnustu 5 mánaða af refsingunni þykir mega fresta, og skal hún niður falla að liðnum 3 árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Loks ber að dæma ákærða til að greiða allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 40.000 kr. Málið flutti af hálfu ákæruvalds Sigríður Jósefsdóttir saksóknari.

Dómsuppsaga í máli þessu hefur tafist vegna embættisanna og fjarveru dómara frá aðalstarfsstöð.

Dóm þennan kvað upp Ólafur Ólafsson héraðsdómari.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Hreinn Elliðason, sæti fangelsi í 7 mánuði, en fresta skal fullnustu 5 mánaða af refsingunni, og skal sá hluti hennar niður falla að liðnum 3 árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærði greiði allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 40.000 kr.
